

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะการวิจัย

การวิจัยเรื่องผลของการใช้โปรแกรมการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของบิดาต่อบทบาทบิดาในการเลี้ยงดูบุตร แบบแผนของนมที่ใช้เลี้ยงบุตร และระยะเวลาการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดา เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi Experimental Design) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลของการใช้โปรแกรมการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของบิดาต่อบทบาทบิดาในการเลี้ยงดูบุตร แบบแผนของนมที่ใช้เลี้ยงบุตร และระยะเวลาการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาในบิดาและมารดาที่มาคลอดบุตรและรับไว้ที่ตึกชลาภักษ์ 3 โรงพยาบาลชลบุรี กลุ่มตัวอย่างคือมารดาหลังคลอดปกติ มีความตั้งใจในการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดา เป็นบุตรคนแรกของบิดาและมารดา มารดาพักอาศัยอยู่บ้านเดียวกับบิดา จำนวน 40 คู่ แบ่งเป็นกลุ่มทดลองที่ได้รับการสอนโดยใช้โปรแกรมการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของบิดาจากผู้วิจัย และกลุ่มควบคุมที่ได้รับการสอนโดยใช้วิธีการสอนตามปกติจากพยาบาลวิชาชีพประจำแผนกหลังคลอด กลุ่มละ 20 คู่ ด้วยการใช่วิธีการจับคู่ (match pair) โดยใช้ระดับคะแนนเฉลี่ยสัมพันธภาพระหว่างบิดาและมารดา เครื่องมือที่ใช้ในการทดลองผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง ได้แก่ โปรแกรมการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของบิดา การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้แบบสอบถามบทบาทบิดาในการเลี้ยงดูบุตร แบบสอบถามแบบแผนของนมที่ใช้เลี้ยงบุตรและระยะเวลาการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดา ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือด้านความตรงตามเนื้อหาโดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 7 ท่าน นำมาปรับปรุงแก้ไขแล้วนำไปทดลองใช้กับมารดาหลังคลอดที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 10 คู่ แล้วนำมาหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามโดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ได้ค่าความเที่ยงเท่ากับ .81 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้แกรมสำเร็จรูป SPSS⁺ เพื่อหาค่าคะแนนเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และเปรียบเทียบโดยใช้สถิติ Repeated Measure MANOVA Chi-square test และ t-test การทดสอบมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

สรุปผลการวิจัย

1. กลุ่มที่ได้รับการสอนโดยใช้โปรแกรมการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของบิดามีระดับบทบาทบิดาในการเลี้ยงดูบุตรโดยรวม สัปดาห์ที่ 4 อยู่ในระดับปานกลาง สัปดาห์ที่ 8 อยู่ในระดับมาก สัปดาห์ที่ 12 อยู่ในระดับมาก ซึ่งเป็นไม่ไปตามสมมติฐานข้อที่ 1 มีแบบแผนของนมที่ใช้เลี้ยงบุตรคือการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาเพียงชนิดเดียว และมีระยะเวลาการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดานาน 12 สัปดาห์ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 1

2. บทบาทบิดาในการเลี้ยงดูบุตรระหว่างกลุ่มที่ได้รับการสอนโดยใช้โปรแกรมการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของบิดากับกลุ่มที่ได้รับการสอนตามปกติแตกต่างกันอย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 2 โดยพบว่า

2.1 กลุ่มที่ได้รับการสอนโดยใช้โปรแกรมการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของบิดา สัปดาห์ที่ 8 และสัปดาห์ที่ 12 กับกลุ่มที่ได้รับการสอนตามปกติ สัปดาห์ที่ 4 แตกต่างกันอย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.2 กลุ่มที่ได้รับการสอนตามปกติในสัปดาห์ที่ 4 แตกต่างกับกลุ่มที่ได้รับการสอนตามปกติในสัปดาห์ที่ 12 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.3 กลุ่มที่ได้รับการสอนโดยใช้โปรแกรมการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของบิดาในสัปดาห์ที่ 4 แตกต่างกับกลุ่มที่ได้รับการสอนโดยใช้โปรแกรมการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของบิดาในสัปดาห์ที่ 8 และสัปดาห์ที่ 12 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. แบบแผนของนมที่ใช้เลี้ยงบุตรในสัปดาห์ที่ 8 และสัปดาห์ที่ 12 ระหว่างกลุ่มที่ได้รับการสอนโดยใช้โปรแกรมการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของบิดากับกลุ่มที่ได้รับการสอนตามปกติแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 2

4. ระยะเวลาการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาระหว่างกลุ่มที่ได้รับการสอนโดยใช้โปรแกรมการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของบิดากับกลุ่มที่ได้รับการสอนตามปกติแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 2

อภิปรายผลการวิจัย

ด้านบทบาทบิดาในการเลี้ยงดูบุตร

1. ผลการศึกษาเกี่ยวกับบทบาทบิดาในการเลี้ยงดูบุตรในกลุ่มที่ได้รับการสอนโดยใช้โปรแกรมการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของบิดา พบว่า

บิดามีระดับบทบาทบิดาในการเลี้ยงดูบุตร สัปดาห์ที่ 4 อยู่ในระดับปานกลาง สัปดาห์ที่ 8 อยู่ในระดับมาก สัปดาห์ที่ 12 อยู่ในระดับมาก อธิบายได้ว่า เป็นผลมาจากการสอนโดยใช้โปรแกรมการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของบิดาซึ่งมีลักษณะวิธีการให้ความรู้หลากหลายวิธีประกอบด้วยการบรรยาย การอภิปรายโดยเปิดโอกาสให้มีการแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิด และประสบการณ์ระหว่างบุคคลในกลุ่ม และการสาธิตโดยการให้บิดามีส่วนร่วมกับมารดาในกิจกรรมต่างๆ เช่น ด้านการอุ้มบุตร การฝึกให้บิดาอุ้มบุตร โดยการอุ้มบุตรครั้งแรคนั้นบิดาส่วนใหญ่อุ้มบุตรไม่ถูกต้อง ไม่มั่นใจ ภายหลังได้ให้คำแนะนำแก้ไขและให้กำลังตลอดการปฏิบัติจนกว่าบิดาจะอุ้มบุตรได้ถูกต้องจึงกล่าวชมเมื่อสิ้นสุดการสอนบิดาได้รับคู่มือบทบาทบิดาให้นำไปทบทวนที่บ้าน รวมทั้งการติดตามเยี่ยมบ้าน

บิดาและมารดาหลังคลอดให้ความรู้ที่สอดคล้องกับความต้องการของบิดาและมารดาหลังคลอด ส่งเสริมให้กำลังใจสนับสนุนให้บิดามีส่วนร่วมในการเลี้ยงดูบุตร ทำให้บิดาเกิดความมั่นใจและสามารถแสดงบทบาทในการเลี้ยงดูบุตรได้ดีขึ้น ดังที่สุริย์ จันทรโมลี (2527) กล่าวว่า วิธีการให้ความรู้ที่ต้องการให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ความรู้ ความเชื่อ ทักษะคติ การปฏิบัติ ต้องใช้วิธีการให้ความรู้หลายวิธี ต้องใช้เวลา รวมทั้งจัดวิธีการสอนให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมมีโอกาสฝึกปฏิบัติ ใช้วิธีการสอนผ่านประสาทสัมผัสทั้งห้าจะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ เข้าใจ จำได้ ประทับใจ สามารถนำไปปฏิบัติตามได้ สอดคล้องกับการศึกษาของ สุดาพร วิรวงกุล (2538) ที่ศึกษาประสิทธิภาพของโปรแกรมสุขศึกษาต่อการมีส่วนร่วมของบิดาในการดูแลสุขภาพทารก พบว่า บิดาที่ได้รับคำแนะนำโดยใช้โปรแกรมสุขศึกษามีพฤติกรรมปฏิบัติหรือการมีส่วนร่วมในการดูแลสุขภาพทารก สัปดาห์ที่ 12 มากกว่า สัปดาห์ที่ 2 และมีพฤติกรรมปฏิบัติหรือการมีส่วนร่วมในการดูแลสุขภาพทารก สัปดาห์ที่ 4 มากกว่า สัปดาห์ที่ 2 ส่วนพฤติกรรมปฏิบัติหรือการมีส่วนร่วมในการดูแลสุขภาพทารกในสัปดาห์ที่ 12 กับในสัปดาห์ที่ 4 มากกว่าอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ นอกจากนี้โปรแกรมการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของบิดาเป็นการจัดเนื้อหาการสอนอย่างมีขั้นตอนและมีความต่อเนื่อง วางแผนและกำหนดสิ่งที่ต้องการให้บิดาเกิดการเรียนรู้อย่างชัดเจน เรียงลำดับขั้นตอนการสอนจากง่ายไปยาก ซึ่งตรงกับ การนำทฤษฎีความสัมพันธ์เชื่อมโยงของธอร์นไดค์มาใช้ในการเรียนการสอนที่ กมลรัตน์ หล้าสุวรรณ (2528) สรุปไว้ว่า การส่งเสริมให้ผู้เรียนมีสถานการณ์จริงด้วยตนเองจะทำให้ผู้เรียนเกิดความพอใจ ความสำเร็จ และความเชื่อมั่น การสอนที่จะให้ผู้เรียนนำความรู้ไปใช้จะต้องให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจอย่างแจ่มชัด หรือให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติขณะเรียน และนำสิ่งที่ได้เรียนรู้มาใช้ในการทำกิจกรรมต่างๆ จะทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้ที่คงทนถาวร

2. ผลเปรียบเทียบบทบาทบิดาในการเลี้ยงดูบุตรระหว่างกลุ่มที่ได้รับการสอนโดยใช้โปรแกรมการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของบิดากับกลุ่มที่ได้รับการสอนตามปกติในสัปดาห์ที่ 4 สัปดาห์ที่ 8 และสัปดาห์ที่ 12 พบว่า กลุ่มที่ได้รับการสอนโดยใช้โปรแกรมการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของบิดากับกลุ่มที่ได้รับการสอนตามปกติมีบทบาทบิดาในการเลี้ยงดูบุตรแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยพบว่า

2.1 กลุ่มที่ได้รับการสอนโดยใช้โปรแกรมการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของบิดา สัปดาห์ที่ 12 และสัปดาห์ที่ 8 กับกลุ่มที่ได้รับการสอนตามปกติ สัปดาห์ที่ 4 มีบทบาทบิดาในการเลี้ยงดูบุตรแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 อธิบายได้ว่า การสอนโดยใช้โปรแกรมการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของบิดาทำให้บิดาแสดงบทบาทบิดาได้ดีกว่าการสอนตามปกติ เนื่องจากการสอนในระยะหลังคลอดซึ่งเป็นช่วงเวลาที่บิดามีความสนใจบุตรมาก บิดามาเยี่ยมมารดาหลังคลอดและบุตรที่โรงพยาบาลอยู่แล้ว และเป็นการสอนที่เปิดโอกาสให้บิดาได้ปฏิบัติจริงภายใต้

การให้คำแนะนำอย่างใกล้ชิดในการสัมผัส การอุ้มบุตร การอาบน้ำและสระผมบุตร ส่งเสริมให้บิดาเกิดความมั่นใจและแสดงบทบาทบิดาได้อย่างถูกต้องเหมาะสมช่วยให้เกิดกระบวนการพัฒนาความผูกพันระหว่างบิดาและทารก ซึ่งเห็นได้จากการศึกษาของ อาริยา เตชะไมตรีจิตต์ (2538) ที่พบว่า กลุ่มที่ได้รับการส่งเสริมสัมพันธ์ภาพภายหลังคลอดมีความผูกพันระหว่างบิดาและทารกภายหลังคลอด 3 วัน และ 1 เดือน มากกว่ากลุ่มที่ไม่ได้รับการส่งเสริมสัมพันธ์ภาพภายหลังคลอด นอกจากนี้ยังเป็นไปตามทฤษฎีความสัมพันธ์เชื่อมโยงของธอร์นโดคในกฎเกี่ยวกับการฝึกหัด และกฎแห่งผลที่ว่าเมื่อบิดามีความรู้ความเข้าใจในเหตุผลอย่างแท้จริงแล้วจึงได้ฝึกหัดหรือกระทำ พฤติกรรมซ้ำๆ จนกระทั่งเกิดความชำนาญ คล่องแคล่ว และทักษะในการกระทำนั้นๆจะมีมากยิ่งขึ้น และเมื่อการกระทำที่ทำแล้วได้ผลที่พึงพอใจบิดาจึงมีแนวโน้มจะกระทำพฤติกรรมนั้นซ้ำอีก ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่าการที่บิดามีคะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้นและมีความคงทนถาวรเกิดจากบิดาได้รับผลเป็นที่พึงพอใจ ซึ่งน่าจะเป็นผลมาจากการสอนโดยใช้โปรแกรมการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของบิดาที่ชี้ให้เห็นความสำคัญของบิดา ส่งเสริมสนับสนุนให้บิดามีส่วนร่วมในการเลี้ยงดูบุตรโดยการสาธิตและจัดกิจกรรมให้บิดาร่วมลงมือปฏิบัติจริง มีการฝึกหัดให้บิดาอุ้มบุตรจนเกิดความถูกต้องและมั่นใจ และสอนให้อาบน้ำและสระผมบุตรตั้งแต่อยู่ในโรงพยาบาล เมื่อบิดาปฏิบัติได้ถูกต้องก็ได้รับคำชมเชย ร่วมทั้งการที่มารดาแสดงสีหน้าชื่นชมยินดี ทำให้บิดามีความมั่นใจและพึงพอใจที่จะแสดงบทบาทบิดาในการเลี้ยงดูบุตร สอดคล้องกับการศึกษาของสุดาพร วิรวงกุล (2538) ที่ศึกษาประสิทธิผลของโปรแกรมสุขศึกษาต่อการมีส่วนร่วมของบิดาในการดูแลสุขภาพทารก พบว่า บิดาที่ได้รับคำแนะนำโดยใช้โปรแกรมสุขศึกษามีพฤติกรรมการปฏิบัติหรือการมีส่วนร่วมในการดูแลสุขภาพทารกในสัปดาห์ที่ 12 มากกว่าในสัปดาห์ที่ 2 และในสัปดาห์ที่ 4 มากกว่าสัปดาห์ที่ 2 และสอดคล้องกับอรรวรรณ เกตุแก้ว (2530) ที่ศึกษาบิดาที่มีบุตรคนแรก พบว่า บิดาที่ได้รับการสอนพร้อมมารดาเรื่องการดูแลทารกแรกเกิดในด้าน การให้อาหารและการอาบน้ำสระผมมีส่วนร่วมในการดูแลทารกแรกเกิดสูงกว่าบิดาที่ไม่ได้รับการสอนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

กลุ่มที่ได้รับการสอนโดยใช้โปรแกรมการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของบิดาในสัปดาห์ที่ 4 กับกลุ่มที่ได้รับการสอนตามปกติในสัปดาห์ที่ 4 แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิตินั้นอาจเกิดจากบิดาทั้งสองกลุ่มต่างก็เป็นบิดาที่มีบุตรคนแรก ซึ่งมีความรู้สึกเป็นเจ้าของบุตร รู้สึกสนใจบุตรเป็นอย่างมาก และต้องการสัมผัสจับต้องบุตรและมีสัมพันธ์ภาพกับมารดาหลังคลอดอยู่ในระดับสูงทำให้บิดาพยายามปรับตัวเข้าสู่บทบาทการเป็นบิดา สอดคล้องกับการศึกษาอาริยา เตชะไมตรีจิตต์ (2538) ที่พบว่า กลุ่มที่ได้รับการส่งเสริมสัมพันธ์ภาพภายหลังคลอดกับกลุ่มที่ไม่ได้รับการส่งเสริมสัมพันธ์ภาพภายหลังคลอดมีบทบาทในการเลี้ยงดูบุตรภายหลังคลอด 1 เดือนไม่แตกต่างกัน ซึ่งขัดแย้งกับการศึกษาของเยาวลักษณ์ แฉขุนทด (2539) ที่พบว่า ภายหลังจากการส่งเสริมบทบาทการเป็นบิดา 1 เดือน กลุ่มที่ได้รับการส่งเสริมบทบาทการเป็นบิดามีพฤติกรรมเลี้ยงดูบุตรสูงกว่า

กลุ่มที่ไม่ได้รับการส่งเสริมบทบาทการเป็นบิดา และแตกต่างจากการศึกษาของสุดาพร วิรวงกุล (2538) ที่ศึกษาประสิทธิผลของโปรแกรมสุขศึกษาต่อการมีส่วนร่วมของบิดาในการดูแลสุขภาพทารก พบว่า บิดาที่ได้รับคำแนะนำโดยใช้โปรแกรมสุขศึกษามีพฤติกรรมการปฏิบัติหรือการมีส่วนร่วมในการดูแลสุขภาพทารกในสัปดาห์ที่ 2 มากกว่าบิดาที่ไม่ได้รับคำแนะนำในสัปดาห์ที่ 2

2.2 กลุ่มที่ได้รับการสอนโดยใช้โปรแกรมการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของบิดาในสัปดาห์ที่ 4 แตกต่างกับกลุ่มที่ได้รับการสอนโดยใช้โปรแกรมการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของบิดาในสัปดาห์ที่ 8 และสัปดาห์ที่ 12 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 อธิบายได้ว่า การที่บิดามีบทบาทบิดาในการเลี้ยงดูบุตรเพิ่มขึ้นน่าจะเป็นผลมาจากการสอนโดยใช้โปรแกรมการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของบิดาที่ชี้ให้เห็นความสำคัญของบิดา ส่งเสริมสนับสนุนให้บิดามีส่วนร่วมในการเลี้ยงดูบุตรโดยการสาธิตและจัดกิจกรรมให้บิดาร่วมลงมือปฏิบัติจริง มีการฝึกหัดให้บิดาอุ้มบุตรจนเกิดความถูกต้องและมั่นใจ และสอนให้อาบน้ำและสระผมบุตรตั้งแต่อยู่ในโรงพยาบาล เมื่อบิดาปฏิบัติได้ถูกต้องก็ได้รับคำชมเชย ร่วมทั้งการที่มารดาแสดงสีหน้าชื่นชมยินดี ทำให้บิดามีความมั่นใจและพึงพอใจที่จะแสดงบทบาทบิดาในการเลี้ยงดูบุตร เกิดการเรียนรู้ตามทฤษฎีความสัมพันธ์เชื่อมโยงของธอร์นไดค์ในกฎแห่งความพร้อม กฎเกี่ยวกับการฝึกหัด และกฎแห่งผลที่ว่าเมื่อบุคคลมีความพร้อมที่จะกระทำกิจกรรมและได้กระทำกิจกรรมนั้นบุคคลจะเกิดความพึงพอใจ โดยการได้ฝึกหัดหรือกระทำ พฤติกรรมซ้ำๆจนกระทั่งเกิดความชำนาญ คล่องแคล่ว และทักษะในการกระทำนั้นๆ จะมีมากยิ่งขึ้น จะทำให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้ดียิ่งขึ้นโดยเน้นว่าก่อนที่จะกระทำพฤติกรรมซ้ำๆจะต้องเกิดความเข้าใจในเหตุผลอย่างแท้จริงเสียก่อน และเมื่อการกระทำที่ทำแล้วได้ผลที่พึงพอใจจึงมีแนวโน้มจะกระทำพฤติกรรมนั้นซ้ำอีก สอดคล้องกับการศึกษาของสุดาพร วิรวงกุล (2538) ที่ศึกษาประสิทธิผลของโปรแกรมสุขศึกษาต่อการมีส่วนร่วมของบิดาในการดูแลสุขภาพทารก พบว่า บิดาที่ได้รับคำแนะนำโดยใช้โปรแกรมสุขศึกษามีพฤติกรรมการปฏิบัติหรือการมีส่วนร่วมในการดูแลสุขภาพทารกในสัปดาห์ที่ 12 มากกว่าในสัปดาห์ที่ 2 และในสัปดาห์ที่ 4 มากกว่าสัปดาห์ที่ 2 และสอดคล้องกับการศึกษาของเยาวลักษณ์ แฉขุนทด (2539) ที่พบว่าบิดาที่ได้รับการส่งเสริมบทบาทการเป็นบิดามีพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรในระยะ 1 เดือนสูงกว่าพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรในระยะ 1 วัน

2.3 กลุ่มที่ได้รับการสอนตามปกติในสัปดาห์ที่ 4 แตกต่างกับกลุ่มที่ได้รับการสอนตามปกติในสัปดาห์ที่ 12 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 อธิบายได้ว่า เกิดจากการในระยะแรกหลังคลอดบิดารู้สึกต้องการสัมผัสจับต้องบุตรและสนใจบุตรเป็นอย่างมาก แต่ไม่ได้รับการตอบสนองความต้องการนั้น ซึ่งเห็นได้จากการสังเกตในระยะสองวันแรกหลังคลอดมารดาและญาติไม่สนับสนุนให้บิดาอุ้มบุตร ประกอบกับบิดารู้สึกกังวล ขาดความมั่นใจ กังวลเกี่ยวกับความปลอดภัยของบุตร เนื่องจากไม่ได้รับการฝึกปฏิบัติทำให้ในช่วงแรกบิดามีการพัฒนาบทบาทบิดาได้ช้า สอดคล้องกับทฤษฎีความสัมพันธ์เชื่อมโยงของธอร์นไดค์ที่กมลรัตน์ หล้าสูงวงศ์ (2528) ได้สรุปไว้ว่าการที่บุคคลมี

ความพร้อมที่จะกระทำกิจกรรมถ้าไม่ได้ทำจะเกิดความรำคาญใจ คับข้องใจ ไม่พอใจทำให้ไม่เกิดการเรียนรู้ ส่วนระยะเวลาต่อมาบิดา มารดา และบุตรพักอยู่ร่วมกันทำให้บิดาได้มีโอกาสสัมผัสจับต้องบุตร อุ่มบุตร ซึ่งตอบสนองของความพอใจของบิดา รวมทั้งในระยะเก็บรวบรวมข้อมูลบิดามีโอกาสอ่านแบบสอบถามพร้อมมารดาทำให้บิดาทราบบทบาทที่ตนเองควรปฏิบัติ ประกอบกับการติดตามเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นระยะๆ นั้นอาจกระตุ้นให้บิดาแสดงบทบาทบิดามากขึ้นด้วยสอดคล้องกับการศึกษาของสุดาพร วิรวงกุล (2538) ที่ศึกษาประสิทธิผลของโปรแกรมสุขศึกษาต่อการมีส่วนร่วมของบิดาในการดูแลสุขภาพทารก พบว่า บิดาที่ไม่ได้รับคำแนะนำโดยใช้โปรแกรมสุขศึกษามีพฤติกรรมการปฏิบัติหรือการมีส่วนร่วมในการดูแลสุขภาพทารกในสัปดาห์ที่ 12 มากกว่าในสัปดาห์ที่ 2 สอดคล้องกับการศึกษาของเยาวลักษณ์ แฉขุนทด (2539) ที่พบว่าบิดาที่ไม่ได้รับการส่งเสริมบทบาทการเป็นบิดามีพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรในระยะ 1 เดือนสูงกว่าพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรในระยะ 1 วัน ซึ่งจากการศึกษาของ Henderson and Brouse(1991) ที่ศึกษาภาวะความเครียดที่มีผลต่อการปรับตัวในการเป็นบิดาในช่วง 3 สัปดาห์แรกภายหลังคลอด พบว่า บิดาจะประสบความขัดแย้งกับบทบาทของตนเองตลอดจนไม่สบายใจอยู่ระยะหนึ่ง หลังจากนั้นจะสามารถปรับตัวได้และตัดสินใจเข้ามามีส่วนร่วมในการเลี้ยงดูบุตรอย่างกระตือรือร้น

ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าการสอนโดยใช้โปรแกรมการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของบิดาสามารถกระตุ้นให้บิดาเกิดการเรียนรู้และแสดงบทบาทบิดาในการเลี้ยงดูบุตรได้รวดเร็วกว่าการสอนตามปกติแล้วยังทำให้บิดามีพฤติกรรมการแสดงบทบาทบิดาในการเลี้ยงดูบุตรที่คงทนถาวร ดังนั้นจึงควรส่งเสริมให้มีการใช้โปรแกรมการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของบิดาในเด็กหลังคลอดอย่างแพร่หลาย

ด้านแบบแผนของนมที่ใช้เลี้ยงบุตรและระยะเวลาการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดา

1 ผลการศึกษาแบบแผนของนมที่ใช้เลี้ยงบุตรและระยะเวลาการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาในกลุ่มที่ได้รับการสอนโดยใช้โปรแกรมการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของบิดา พบว่า

มารดามีแบบแผนของนมที่ใช้เลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาเพียงชนิดเดียว และมีระยะเวลาการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดานาน 12 สัปดาห์ อธิบายได้ว่า การได้รับสอนโดยใช้โปรแกรมการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของบิดา เป็นการสอนที่ส่งเสริมให้บิดามีส่วนร่วมในการรับรู้กิจกรรมต่างๆ เช่นเดียวกับมารดา ทำให้บิดาเห็นความสำคัญของการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาและส่งเสริมให้มารดาเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดา และยังเป็นการสอนที่มุ่งส่งเสริมให้มารดาเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาเพียงชนิดเดียวขณะที่อยู่ในโรงพยาบาล มีเนื้อหาที่ชี้แจงทราบถึงความสำคัญของการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดา กลไกการสร้างและการหลั่งน้ำนม มีวิธีการแสดงให้มารดาเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดา โดยการให้แนะนำช่วยเหลือในการอุ่มบุตร การจัดทำต่างๆ ในการให้นมบุตร การจับเต้านมที่ถูกวิธีการให้บุตรดูดนมอย่างถูกต้องและวิธีสังเกตบุตรเมื่อดูดนมอิ่มแล้ว รวมถึงวิธีทำให้น้ำนมยังคงมี

ปริมาณเพียงพอแม้ว่ามารดาและบุตรต้องแยกจากกัน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของอุทัยวรรณ ตีร์ตันพันธ์ (2539) ที่ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อระยะเวลาในการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาในมารดาที่ไม่ได้ทำงานนอกบ้าน พบว่า ชนิดของนมที่บุตรได้รับขณะอยู่โรงพยาบาลมีความสัมพันธ์ทางบวกระยะเวลาการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดา รวมทั้งยังเป็นปัจจัยทำนายระยะเวลาการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาในมารดาที่ไม่ได้ทำงานนอกบ้าน การเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาเพียงชนิดเดียวยังทำให้บุตรมีการพัฒนาด้านการดูดอยู่ตลอดเวลา เมื่อกลับบ้านบุตรจะสามารถดูดนมมารดาได้ดี ประกอบกับเต้านมแม่ได้รับการกระตุ้นอย่างถูกต้องและต่อเนื่องจากการดูดนมของบุตร ทำให้เต้านมสามารถสร้างและหลั่งน้ำนมได้เต็มที่จากความคงที่ของระดับฮอร์โมนโพรแลคติน ทำให้มารดามีแบบแผนของนมที่ใช้เลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาเพียงชนิดเดียวและระยะเวลาการเลี้ยงบุตรด้วยมารดานาน 12 สัปดาห์ สอดคล้องกับการศึกษาของสร้อยญา จิตรเจริญ (2573) ที่ศึกษาพบว่าการสนับสนุนจากคู่สมรสมีความสัมพันธ์ทางบวกกับระยะเวลาการเลี้ยงบุตรด้วยมารดา สอดคล้องกับการศึกษาของกาญจนา คำดี (2537) ที่ศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับระยะเวลาในการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาของมารดาที่ทำงานนอกบ้าน พบว่า นอกจากความตั้งใจในการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาแล้วยังมีปัจจัยอื่นๆ คือ คำแนะนำและการช่วยเหลือของบุคลากรทางการแพทย์และสาธารณสุข การสนับสนุนทางสังคมจากสามีและญาติพี่น้องโดยการให้คำแนะนำในการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาและช่วยเหลือภาระงานบ้าน

2. ผลการเปรียบเทียบแบบแผนของนมที่ใช้เลี้ยงบุตรและระยะเวลาการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดากลุ่มที่ได้รับการสอนโดยใช้โปรแกรมการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของบิดากับกลุ่มที่ได้รับการสอนตามปกติ พบว่า มารดามีแบบแผนของนมที่ใช้เลี้ยงบุตรแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในสัปดาห์ที่ 8 และสัปดาห์ที่ 12 และมีระยะเวลาการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งในสัปดาห์ที่ 4 สัปดาห์ที่ 8 และสัปดาห์ที่ 12 อธิบายได้ว่า กลุ่มที่ได้รับการสอนโดยใช้โปรแกรมการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของบิดาแม้ว่าจะมีเนื้อหาในการสอนเช่นเดียวกับกลุ่มที่ได้รับการสอนตามปกติแต่มีความแตกต่างกันในการให้บิดามีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอน รวมทั้งการที่ไม่ได้เน้นถึงการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาเพียงชนิดเดียว โดยเมื่อมารดามีปัญหาหน้ายังไม่ไหลในระยะแรกจะให้บุตรดูดนมมารดาแล้วจึงใช้วิธีการป้อนนมผสมจากถ้วยนั้นอาจทำให้บุตรสับสนในการใช้ลิ้นในการดูดนมซึ่งมีความแตกต่างกันระหว่างการดูดนมจากเต้านมมารดา การใช้ถ้วยป้อนนมอาจทำให้เกิดการขัดขวางต่อความสำเร็จในการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของอุทัยวรรณ ตีร์ตันพันธ์ (2539) ที่พบว่า ชนิดของนมที่บุตรได้รับขณะอยู่โรงพยาบาลมีความสัมพันธ์ทางบวกระยะเวลาการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดา รวมทั้งยังเป็นปัจจัยทำนายระยะเวลาการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาในมารดาที่ไม่ได้ทำงานนอกบ้าน นอกจากนี้กลุ่มที่ได้รับการสอนตามปกติยังไม่ทราบวิธีการสังเกตบุตรเมื่อดูดนมมารดาจนอิ่มได้อย่างแท้จริง ทำให้บุตรดูดนมบ่อยส่งผลมารดาอ่อนเพลียและพักผ่อนไม่เพียงพอ การไม่ได้กระตุ้นให้บุตรดูดนม

มารดาทำให้การดูนมแต่ละครั้งห่างกันนานและไม่สม่ำเสมอ ทำให้ระดับฮอร์โมนโปรแลคตินในกระแสเลือดลดลงหรือไม่คงที่ส่งผลให้เต้านมผลิตน้ำนมลดลง รวมทั้งขาดการสนับสนุนอย่างแข็งขันจากบิดาและญาติพี่น้องที่ใกล้ชิดทำให้มารดาหลังคลอดเริ่มมีการใช้นมมารดา ร่วมกับนมผสม หรือเมื่อมีปัญหาแล้วไม่ได้รับการแก้ไขเช่นมารดาหัวนมแตกก็จะหยุดให้นมบุตรได้ รวมทั้งมารดาที่วางแผนจะออกไปทำงานนอกบ้านจะเริ่มมีการใช้นมมารดา ร่วมกับนมผสมทำให้บุตรดูนมมารดาได้ในปริมาณน้อยลง เมื่อมารดาเพิ่มปริมาณนมผสมเพิ่มขึ้นบุตรก็จะดูนมมารดาลดลงเท่านั้นจนกระทั่งน้ำนมมารดาแห้งไป สอดคล้องกับการศึกษาของกาญจนา คำดี (2537) ที่ศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับระยะเวลาในการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาของมารดาที่ทำงานนอกบ้าน พบว่า การขาดการสนับสนุนอย่างจริงจังจากบิดาในระยะ 4 สัปดาห์หลังคลอดแล้วยังมีปัจจัยที่เป็นอุปสรรคที่ทำให้มารดาไม่สามารถเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดา คือ การทำงานนอกบ้านที่มีระยะทางระหว่างบ้านกับที่ทำงานไกลกัน ขาดทักษะที่ถูกต้องเกี่ยวกับการบีบนมและจัดเก็บน้ำนมไว้ให้บุตร ความไม่สะดวกในการทำงานนอกบ้านเมื่อเด็มนมคัด และความต้องการการพักผ่อนของมารดาเมื่อต้องออกไปทำงานนอกบ้าน

ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าการสอนโดยใช้โปรแกรมการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของบิดาทำให้บิดาเห็นความสำคัญของตนเองในการช่วยเหลือมารดาในการเลี้ยงดูบุตร รวมทั้งเห็นความสำคัญและประโยชน์ของการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดา จึงส่งเสริมสนับสนุนให้มารดาเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาเพียงชนิดเดียวโดยมีระยะเวลาจนถึง 12 สัปดาห์ ดังนั้นจึงควรส่งเสริมให้มีการให้บิดามีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ในระยะหลังคลอดพร้อมมารดา

ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ ดังนี้

1. การนำไปใช้ประโยชน์ทางด้านการปฏิบัติการพยาบาล

ควรมีการจัดรูปแบบการพยาบาลโดยยึดครอบครัวเป็นศูนย์กลาง พยาบาลและบุคลากรทางการแพทย์ควรตระหนักถึงความสำคัญของบิดา มารดา และบุตร ควรจัดบริการให้แก่บิดาเพื่อเตรียมบิดาให้มีความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงดูบุตร การกระตุ้นให้บิดามีความมั่นใจในการช่วยเหลือมารดาเลี้ยงดูบุตรโดยการ ฝึกทักษะการดูแลบุตรในด้านต่างๆ เช่น การอุ้มบุตร การอาบน้ำและสระผมบุตร ซึ่งเป็นการกระตุ้นให้บิดาแสดงบทบาทบิดาในการเลี้ยงดูบุตรได้รวดเร็วขึ้น รวมทั้งชี้ให้บิดาเห็นความสำคัญของการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดา โดยการที่จะส่งเสริมและช่วยเหลือให้มารดาเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดา ซึ่งช่วยให้เกิดความรักความผูกพันในความเป็นบิดา มารดา และบุตร

2. การนำไปใช้ทางด้านศึกษาพยาบาล

ควรส่งเสริมสนับสนุนให้มีการเรียนการสอนโดยยึดครอบครัวเป็นศูนย์กลาง มีการเรียนการสอนบทบาทของบิดาในระยะต่างๆ ความรู้ที่ควรให้แก่บิดาตั้งแต่มารดาตั้งครรภ์จนกระทั่งหลังคลอด เพื่อให้นักศึกษาเห็นความสำคัญของบิดาในการมีส่วนร่วมในการเลี้ยงดูบุตร รวมทั้งมีแนวคิดในการส่งเสริมบิดาในการช่วยเหลือมารดาในการเลี้ยงบุตร และส่งเสริมให้มารดาเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดา และจัดให้นักศึกษามีประสบการณ์ภาคปฏิบัติในการให้ความรู้แก่บิดาและมารดาด้วยกัน

3. การทำวิจัยครั้งต่อไป

ควรศึกษาและทดสอบซ้ำถึงผลของการใช้โปรแกรมการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของบิดาต่อบทบาทบิดาในการเลี้ยงดูบุตร แบบแผนของนมที่ใช้เลี้ยงบุตร และระยะเวลาการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาในกลุ่มมารดาที่คลอดผิดปกติ และควรศึกษาในลักษณะเช่นนี้ ต่อตัวแปรประเด็นอื่นๆ เช่น ภาวะสุขภาพของมารดา ความรู้ของบิดาและมารดา ความพึงพอใจในการมีส่วนร่วมในการเลี้ยงดูบุตรของบิดา ภาวะเครียดและการปรับตัวของบิดา